

Sivistyksemme kieli

Lokakuussa Suomen kielen lautakunta julkaisi kannanoton, jossa todettiin, että kotimaisten kielten käyttöala kapenee nopeasti. Kannanotto totesi erityisesti, että jos suomea (ja muita kotimaisia kieliä) ei käytetä tieteen kielinä, opetuksessa tai julkaisuissa, kielen käyttöala kapenee. Kielen elinvoimaisuudelle on tärkeää, että tieteentekijät käyttävät kotimaista kieltä. Kieli kehittyi siellä, missä ”inhimillisen ymmärryksen rajoja siirretään yhä uusille alueille”.¹

Kotimaisilla kielillä julkaiseminen ei ole pois kansainvälisestä keskustelusta. Kotimaisilla kielillä käyty tieteellinen keskustelu ja yleistajuinen julkaiseminen tuovat kansainvälisen keskustelun havaintoja laajemmalle kentälle, mistä taas havainnot ja keskustelu välittyvät kansainväliseen tutkimukseen ja keskusteluun. Jos kielen käyttöala kapenee, mahdollisuudet kuvata ja kuvitella nykyisen yhteiskunnan tilannetta ja tulevaisuuden mahdollisuuksia heikkenevät.

Tällä vuosikymmenellä on kyllä tehty myös hartiavoimin työtä tieteellisen suomen puolesta. Tieteen termipankki on yksi tällainen hanke, jossa pyritään kokoamaan, kehittämään ja esittelemään tieteen termejä ja käsitteitä mahdollisimman monipuolisesti. Ensi vuoden alussa onkin luvassa lisää tietoa ja tuloksia myös historian termityöstä.²

Me *Historiallisen Aikakauskirjan* tekijät – toimitus, kirjoittajat, referee-lukijat ja muut kansakulkijat – käytämme paljon aikaa ja energiaa

siihen, että lukijat saisivat lukea historian tutkimuksesta ja historiallisesta tiedosta suomen kielellä. Kirjoittajat ja kommentoijat ottavat jatkuvasti kantaa siihen, millaisilla sanoilla voidaan puhua tietystä menneisyyden ilmiöstä.

Tässä *Historiallisen Aikakauskirjan* teemanumerossa kirjoittajat siirtävät ymmärryksen ja tiedon rajoja uuden sotahistorian alueella. Viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana toista maailmansotaa käsittelevä historian tutkimus on ollut Suomessa erittäin vilkasta. Uudessa numerossa tarkastellaan tutkimuksen yleisiä linjoja ja esitetään uusia tutkimustuloksia.

Numeron avausartikkelissa teemanumeron toimittajat, Tiina Kinnunen ja Ville Kivimäki, tarkastelevat uutta sotahistoriaa Suomessa ja tuovat esiin viimeaikaisia tutkimussuuntauksia. Ilari Taskinen puolestaan käsittelee sitä, miten uusi sotahistoria näkyy kansainvälisessä tutkimuksessa. Teemanumero kokoaa yhteen alan suomalaiset ja kansainväliset kehityslinjat, ja tervetullut on myös Mikko Karjalaisen katsaus Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistoriallisen tutkimuksen linjoihin ja näkymiin.

Numeron tutkimusartikkelit käsittelevät paljolti sodan kokemuksia ja muistamista. Ilona Pajari tarkastelee artikkelissaan, miten lyhyen sodan odotus näkyi poliitikkojen ja tiedotusvälineiden puheenvuoroissa tai yksityiskirjeissä. Aineistoista ei löydy suoraviivaista ”riemusotaa” vaan myös epävarmuutta ja huolta, mutta toi-

1. Suomi tarvitsee pikaisesti kansallisen kielipoliittisen ohjelman. Suomen kielen lautakunnan suosituksen ja kannanotot 26.10.2018, <https://www.kotus.fi/> (25.11.2018).

2. Monitieteisestä humanististen alojen termityöhanke on esitetty sivulla ”Monitieteinen termityö”, http://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Monitieteinen_termityö (25.11.2018).

saalta suomalaisilla oli myös jonkin verran perusteita olettaa, että sota saattaisi jäädä lyhyemmäksi kuin miten lopulta kävi.

Sekä Marjo Laitalan ja Outi Autin että Olli Kleemolan artikkelit tekevät osaltaan näkyviksi sodan läsnäoloa Pohjois-Suomessa. Laitalan ja Autin artikkeleissa tuodaan esiin pohjoissuomalaisten muistot sotavangeista. Kulttuurinen mallitarina ahkerasta maatilalle tuodusta vangista asettuu kontrastiin vankileireihin liittyneiden kipeiden muistojen kanssa. Kleemola taas tuo artikkelissaan esiin sen, mitä Lapin sotaa käsittelevissä kuvateoksissa haluttiin korostaa – tai jättää syrjään.

Tuomas Laine-Frigrenin artikkeli käsittelee sotilaiden kuntoutusta ja tuo esiin sekä kuntoutuksen vaikeudet että myös pyrkimyksiä hoitaa aivovamman saaneita sotilaita holhistisesta näkökulmasta. Julia Pajusen artikkelissa taas liikutaan *Tuntematon sotilas* -teoksen uusimmassa elokuvaversiossa. Pajunen tuo esiin sen, miten sekä teos että siitä tehdyt tulkinnat elävät osin irrallaan toisistaan samalla, kun ne ovat ongelmallisenkin tärkeitä toisen maailmansodan kerronnassa ja muistelussa. Artikkelien lisäksi meillä on ilo jakaa koko joukko kirja-arvioita ja keskustelupuheenvuoroja.

Toisin kuin tiedepoliittisesta keskustelusta joskus voisi kuvitella, tällainen tieteellinen julkaiseminen ei ole liukuhihnamaista arviointia, julkaisupäätösten tekemistä ja valmiin tuotteen lykkäämistä julkisuuteen. Tekstejä muokataan matkan varrella paljon, sillä toimitus antaa omat kommenttinsa, refereet omansa, ja artikkelin hyväksymisenkin jälkeen toimitus- ja muokaukstyö jatkuu. Selkeästi kirjoitettu teksti avaa

myös tekijän tutkimustulokset mahdollisimman monelle.

Tällainen julkaisutyö historian, tieteen ja kotimaisen tiedonjulkaisun kentällä myös maksaa, vaikka voittoa ei tavoitella eikä tehdä. *Historiallisen Aikakauskirjan* julkaisemisessa tilausmaksut ovat keskeinen keino rahoittaa julkaisutyö. Erilaiset avoimen tai sähköisen julkaisemisen mallit eivät ainakaan toistaiseksi näitä kuluja ratkaisevasti vähennä, niin ahkerasti kuin julkaisun tekijät ja tukijat ovatkin koettaneet vaihtoehtoja ja tulevaisuutta miettiä. Päinvastoin, viisivuotisen päätoimittajakauden alkupuoliskolla olen toimituksen kanssa saanut usein todeta, että uudet julkaisuratkaisut vaatisivat usein, että olisi enemmän rahaa ja aikaresursseja etsiä ja suunnitella noita uusia ratkaisuja.

Siksi saankin nyt, kuten erinäiset edeltäjäni, päättää pääkirjoituksen vetoomukseen, että mahdollisimman moni lukija tilaisi lehden. Aikakauskirjan voi myös tilata lahjaksi opiskelijalle tai historian ystävälle – tilaustarjouksesta löytyy lisätietoja lehden lopusta. Teemme parhaamme sen hyväksi, että tilaaja saa kaikinpuolista vastinetta rahoilleen.

Ennen kaikkea saan kuitenkin, kuten aina, kiittää lämpimästi sekä kirjoittajia, toimitusta että muita asianosaisia kaikesta osoitetusta työstä, vaivannäöstä ja kärsivällisyydestä. On todellinen ilo olla mukana seuraamassa ja tukemassa suomalaisen historian tutkimuksen kehitystä ja korkeatasoista tieteellistä keskustelua. Kiitokset kuluneesta vuodesta ja yhteisiin tapaamisiin myös vuonna 2019!

Anu Lahtinen
anu.z.lahtinen@helsinki.fi